

ИЗЛАЗИ

ушорником, четвршком
и недељом

ЦЕНА:

за 1 месец 1 динар
или 1 крунаПретплату примају све поште у
Србији и иностранству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Претплату треба слати:

ШТАМПАРИЈИ
ПАВЛОВИЋА И СТОЈАНОВИЋА

Неплаћена писма не примају се

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ
У ДУБРОВАЧКОЈ УЛ. БР. 9

БРОЈ 10 ПР. Д.

Уредник: Јанко М. Веселиновић

БРОЈ 10 ПР. Д.

АНЂЕО

— МИХ. ЉЕРМОНТОВ —

Анђео лети кроз ноћни свет,
И тиху песму пева уз лет;
А облак, месец и звезда рој,
Слушају немо тај свети пој.

Безгрешних душа он пева сјај,
Блаженство њихно и њихов рај;
И Бога слави и вечну власт,
Искреном хвалом дајућ му част...

Он младу душу преноси сад,
Овамо у свет, у плач и јад;
И глас му песме у души тој,
Оставља живо утисак свој.

И душа пати кроз жића дне,
Незнане жеље гајећи све,
Јер земна песма нема тог ма
Да звуку неба замену да.

Милорад Ј. Мишровић.

ДЕТЕ

Становали смо у истој авлији. Напреда, са улице, била је једна од оних малих и простих кавана, где се јутра, долазе радници и сиротиња да по јефтине новце добро вино пију, а с вечери, овда онда, сврне по који богаташ, да плаћа скупе паре за бућкуриш. — Београд још храни те катакомбе у појединим својим квартовима.

Био сам, што но реч, од бољих ђака, али сам једва хватао крај с крајем дајући кондиције за багателу. Мирно и доста скучено проводио сам дане, чекајући с нестрпљењем тренутак да свршим велику школу и да будем свој човек.

Мој сусед био је створење, направљено од сасушена блата, а његова жена, неосетљива душа, из мрамора изрезана. У њему је било нечег што

потсећа на животињу која воли мрак; она је била вила укаљана блатом невоље.

Газди је било име Јеврем. Имао је лице мрачно и неодређено, лице што вређа непријатно, кад поглед баци, и чисто те одвраћа да у страну гледаш. Лице без израза, и са њега је мрачан поглед говорио да иза тога суморног и прљавог човека стоји тамна, неодређена прошлост. И он је био срећан да добије овако злато од лепоте за жену.

Али ваља знати њену прошлост. — Сиротиња живи о маломе; ово створење — ја је познајем још девојком — живило је, тако рећи, о ничему. Невоља је навикла на гладовање, људи на презирање. Била је необично лепа, али мрамор без топлине, без живота и мекан као блато. Пристала је била да пође за овога кавецују, који је био више него сви гости његови укупно, само за то да би могла жена да буде. То је био цветак на друму, који је могла свачија нога да згази; ружа без бодља за коју се само требала наћи рука да се маши, да је узабере.

Ја нисам видео тако отсечну и правилну лепоту. Бела и озбиљна, а чисто детињска лица; живих, дубоких и спокојних очију изнад којих, готово хоризонтално, баш од корена носа, иду лево и десно, две црне бразде; кожа бело-љубичаста као алабастар, а по тој равнини и чистоти види се местимце извајана плавичаста вена. Горњи део тела и струк тако је изрезан и смишљен да маме и залуђује. Ваљало је само из ближе удубити се у посматрање тога савршенства, осетио би, да из ње бије и ромори некакав заносни дах, којим се младост опија и свест губи. Са тих женских прсију које су преживеле пролеће живота, а нису осетиле лето истинске, невине љубави; са онога још девојачког лица, које је просијавало непојамном лепотом, чију су тајанствену чистоту људи запрљали, зборила је суровост немаштине која невиност одводи у погрешку и из сиротиње ствара порок. И тај створ, који би могао радошћу и лепотом, милином и дражима дворе да зачини; створ који је рођен да ствара радости и милошту паде у прљаве руке и изгуби све чари своје...

Чини ми се да ни у 'логору није више галаме, него што је било свађе у тој породици. Са зарадом је била велика мука, ма да је домаћица била душа и кући и кавани и гостима; ма да је свима с ос-

мехом на сусрет излазила. Муж је био право марвинче, гадна фигура, покварен човек, само шета из једног угла каване у други, вечито кашље и пуши и цеди чокање с ракијом. Пио је као смук, а жену је са свим напустио. И она би га, нема сумње, одавно напустила и нашла себи леба, да је не везује синчић, за кога она живи и све трпи. Сад је већ у првом разреду гимназије.

Толико се пута издере на њу.

— Намигушо!

— Марш!... Пијаницо. Сам си крив... никад ни крајцаре у кућу. Само лочеш, по теби би скапало ово јадно створење.

А други пут заћути па се крије где год у угао и тако проведе цео дан. У вече се опет запије.

Кад дођу гости жена му да динар да иде у другу кавану и њега од једном нестаје...

А Игњат, ако је у школи, добро; ако је код куће, он остане у кавани и игра се око столова или побегне на улицу с комадом хлеба, да се игра клиса са осталом децом.

То дете највише пати. Кад дође у друштво, некако окупе баш њега неким лудим подсмевкама, које баш никаква смисла немају и које он не разуме. Примају га, али тек осећа да је он јагње од шугаве овце.

Ни у школи није увек миран. Дође му неки пут неисказано тешко — у детињој души узмути се онај мрак незнања.

— Је ли мама, а што ти добиваш увек поклоне од оног господина с брадом? Кад ми он да грош ја нећу да примим... Што тајка никад не донесе колача, него увек неко други и с њим се све тучеш?... Мене у школи дирају па ми је све жао, што ти не волеш тајку...

А матери се усталаса груд, узбуди душа и полете сузе низ образе.

Она се сети својих јада.

— Ђути, чедо моје. Није то ништа! Видиш, тајка не може да ради. А ово што се у кућу донесе, то је за тебе, лепо моје; мајка све то за тебе оставља...

Но сумња се подиже и у овом малом створу.

— Али мене све дирају због тога...

Мајка га умирује.

— Иди, иди, играј се. Немој други пут да питаш ништа, иди. Не бој се ти ништа за твоју нану.

На суморном челу детињем презрење људско исписало је једну бразду прерано, у невреме. Трпи, али му је много криво на оца што је суров и што пије. Матер инстинктивно воли.

Други пут се окуражи те се узближи оцу.

— Тајка... а глас му дрхти; суза се топи у трепавицама.

— Мене, тата, све дирају деца у школи и на сокаку због тебе, па ми је жао... И мама се све

љути на тебе и што нећеш никад ништа да донесеш, него све само псујеш...

Отац ћути и не трепће, сав црвен од стида.

— Кад питам нану она сва дрхти и плаче па онда... и дете ороси образе сузама... За што мами да је жао? — Па ти онда, тајка, ето увек само псујеш. А никад нећеш ништа да ми кажеш, а неће ни мама ништа да каже.

— Море ћути дијете, молим те.

Дете плаче, отац тада љутито добује прстима по столу какав војнички марш. Црн од срама — шинуо га бич синовља прекора. Тешко му неописано; гледа у жену — она пере нешто, сагла главу и плаче...

— Дамњане, зове слушче, дај ми у ону већу чашу још једну.

Дете кроз плач јекће.

— Тужио сам Симу Јовића и Панића, што ме све дирају... а они ми се опет потсмевају и говоре којешта.

Оцу већ преко јего.

— Е сад доста више! Боље, гледај своју књигу... Хајд, иди, играј се, шта си ме ту окупио. Ђути. Не мораш ти све да знаш.

Па се окрену слушчету.

— Дамњане, наспи још ову.

Кад стигну гости он узме динар, два из чекмецета и одлази.

И у томе пролазе дани једнолики и досадни; преко дана свраћа сиротиња да по јефтине новце добро пиће пије, с вечери наврне какав познаник, који плаћа скупе паре за бућкуриш... Дете се игра на улици и у кавани и чека да гост оде, а отац да дође те да вечерају. На детињем челу извајана је једна дубока бразда; то је туга, коју оно заборавља. Пробуде се, често пута, после подсмевке, знаци питања и чуђења, што му за тренутак муче душу. Овда онда, у часовима, загледа се у родитељске очи, као, радо је, кад неће да му кажу они, само да прочита необичну загонетку, и страшну тајну. И оно је врло магловито назире, али још не може да је реши. А дотле, док доспе да је појми немар ће избрисати из срца осетљивост, време ће га осуровити, и без љубави оно ће врло рано оуглати. Тада неће ни за шта да пита, душу му неће тиштати неизвесна туга, бриге ће тонуту у заборав, а он ће падати у мрак — и правиће своје оцу друштво.

А гости долазе и даље: долазе, али из године у годину све ређе, све слабије: дању сврће сиротиња да по јефтине паре пије добро вино, а с вечери сврне по који богатији познаник, који скупе паре плаћа за бућкуриш,...

1892.

М. П

НЕМА ЉУДИ

(ПО РИКЕРТУ).

Гле путника гладна, жедна:
Прибежиште себи тражи,
Да одмори мучно тело
И да страшну глад ублажи.

У даљини покрај пута
Ватра гори, пламен лиже,
Те путнику наду згрева
И зове га себи ближе.

Путник хита, — стану стиже,
Мука зима, глад га мори:
„Примите ме, браћо моја!“ —
Изнурени путник збори.

Шкрину брава, а глас хладни
Скамени му, следи груди: —
„Ој, путниче, даље иди,
Јер код куће нису људи.“

Нема никог, да ме прими!?
Право кажеш, — створе худи! —
Где с' у кућу гост не прима
У тој кући нема људи.

Београд, 5. XII 98.

Чед. Анд.

ГДЕ ПОМОРАЊЦЕ ЗРУ

од
Н. А. ЉЕЛКИНА

(Наставак)

XXXIV

Премакоше Ђенову. Смркло се. Коњурин и Николај Ивановић, захваљујући јевтиноме вину Кијанти, на које навалише још на првим талијанским станицама, — спавали су као побијени. Њих не могоше пробудити ни свирачи на станицама, ни дечасти што јурише на окна вагонска, ни трговци и трговкиње, што викаше колико их грло доноси, продајући своје еспапе. Њих није ни мало интересовало чак ни то, кад ће стићи у Рим.

Глафира је чувала ноћну стражу. Беше у великом страху. Из прочитаних романа паде јој на ум, да је Италија земља разбојника и бандита: у глави јој се непрестано врзла мисао, да бандити могу учинити ноћни напад. На станици Специји опази она на платформи неке црне Талијане. Они имађаху велике шешире са широким ободима, и шарене кошуље, без капута и прслука; учинише јој се налик на оне бандите, што их је виђала на сликама. Учини јој се да се договарају и севају погледима правце на њу. Кондуктер, прегледавши у два маха билете у вагону њихову, и видевши да иду у Рим, није више никако ни завиривао у купе. И то се учини Глафири подозриво. Помислила је, да је кондуктер у договору с оним Талијанима на платформи, што имадијаху необично велике шешире и шарене кошуље.

„Намерно не улази у купе, да би бандити могли ускочити овде и опљачкати нас“, сену јој у памети.

Као у пркос, опази она у три маха такога једнога бандита, с црвеном траком на капи, с брковима од четврт аршина, необријана, где врља око њенога прозора. По свој прилици, и он је путовао истим возом. Глафири се учини, да он мотри на њу, њенога мужа и Коњурина, и само очекује згодан моменат, па да их нападне. Она не може даље издржати, већ пробуди мужа.

— Шта је? Зар смо већ у Риму? упита онако бунован Николај Ивановић, трљајући очи.

— Каквом Риму! Бог зна кад ћемо стићи, одговори она сетно. — Питам на свакој станици ове жељезничаре што пролазе мимо прозора: „Ром матен, или суар“, — и ништа ми не одговорише. Ништа не знам да ли ћемо доћи ноћас, или сутра из јутра, или доцније. Ја питам, а они машу рукама.

— Сигурно не знају француски. Требала си да их питаш талијански, али, ваљда не умеш?

— Не знам. Успела сам да изучим само за јело...

— Па види у речнику.

— Не види се. И слова су на несрећу врло ситна. Ништа не видим при овим фењерима.

У очима Глафире Семјоновне навреше сузе.

— Та доћи ћемо како било! рече Николај Ивановић, утехе ради, па се поново стаде намештати да легне. — Пази само кад викну „Ром“... по томе ћемо знати, да смо стигли.

— Ти опет хоћеш да легнеш? запитала Глафира Семјоновна раздражљиво.

— А шта би друго? Ужас, што ми се дрема.

— Немој да се излежаваш. Ти треба да знаш, да путујеш по Италији, а не по којој другој земљи.

— А шта је с тим?

— Е, баш си права будала!

— Што ти мене грдиш?

— Како не бих грдила. По земљи бандита путујемо, где на сваком кораку према описима — има разбојника, а ви се завалили, па спавате ли — спавате!

— Бог с тобом! Шта то говориш? уплаши се Николај Ивановић.

— Ви не читате ништа и не знате ништа. Где се налазе бандити? У којој држави? Можда, чак ни чуо ниси за бандите?... А кад не знаш, онда чуј: ово је право разбојничко гнездо!

— Чуо сам, чуо, и чак читао... Али, зар су они овде, у возу?

— Шта? Па кад у нас у возу краду, како не би овде. Скочи у купе, бурмута ти баци у очи, па извуче новце и сахат, и онда — на здравље ти!

И Глафира исприча мужу о подозривим лицима, што их виде на станици, причала је, како један од њих црномањаст, с црвеном пантљиком на шеширу, непрестано их држи на оку. Николај Ивановић се препеде и стаде будити Коњурина.

— Ивану Кондратићу! Диги се! Устај! Коњурин ама да се макне.

— Три петака... само три петка мећем на емпер... бунцао је он у сну.

— Ах, подлац један, и у сну игра рулета. Та устани кад ти велим! Овде је горе него на рулету!

Кад Коњурина стадоше гурати, он се пробуди. Испричаше му у чему је ствар. Он их није одмах разумео, него само колута избуљеним очима.

— Овде је сијасет разбојника... Ми путујемо кроз места, где има много разбојника, тумачи му Глафира Семјоновна.

— Разбојника?

— Да, да, разбојника... Нападају и пљачкају...

— Тфу! развуче Коњурин. — У такво ли местанце заврљасмо! Какав нас, пита се, ђаво носи по овим Палестинима? Од добра, спокојна живота, од једанпут — у разбојничко гнездо! То онда треба новац у чизму прикрити? или...

И он се накашља, па стаде изувати чизму.

— Не треба да спавате, него чувајте стражу! То вам је најбоља предохрана, говорила је Глафира Семјоновна. — Међу тим ви дремате као бабе.

— Али, ти нас ниси предупредила... А ја сам заиста знао, да у овој Италији има бандита, само сад ни на крај памети за њих, — рече Николај Ивановић, и такође стаде изувати чизму, говорећи: — Кад стрпаш новац у чизму, онда мо'ш рећи да си сигуран! Где ти је она бриљантска брезлетна, Глаша?

— У торбици.

— Извади је отуда, па метни за мидер. Само подубље...

— Заиста, то треба учинити... Ја ћу и прстење и минђуше тамо... рече Глафира.

— Мећи! мећи! Е баш је чудо, како да се раније тих бандита не сетимо! говораше Николај Ивановић, испразнивши кесу са златом и новчаник од папирнога новца, и остављајући све то у чарапу.

И Глафира Семјоновна је сместила своје драгоцености из торбице.

— Одозго, Глаша, прикриј џепном марамицом... па добро стегни конопце, саветује Николај Ивановић жену.

— Та већ знам ја то!.. Немојте ви само спавати.

— Море, какав ту може бити сан, кад је овака опасност! одговара Коњурин. — Метните, магушка, и мој бриљантски прстен тамо, с вашим стварима; јер у чизму не иде, жуљи ме.

— Не, не, нема где. Сакрите га под колено.

— Ама, бојим се да не испадне...

— А ви привезите голен. Ево вам узице. А ти Никола Ивановићу извади револвер. Боље ће бити. Људи чим виде оружје, — одмах друкчије говоре.

Николај Ивановић направи кисело лице и почеша се иза врата.

— Та извади! Шта оклеваш? викну на њега жена.

— Замисли, душице, ја сам револвер оставио у сандуку, а сандук је у великом пртљагу, одговара он.

— То нам још треба! Па што си га онда понео собом?...

— Тхе, шта да му чиниш! Кад смо путовали из Берлина у Париз, он је био у ручном пртљагу, и ни једном није требао, а сад, кад ми треба — у сандуку је.

— Дабогме! Кад пролазимо кроз места где треба револвер, онда га ви бацате у пртљаг!

— Па, шта да му чиниш? И сам се грдим, али, која вајда од свега тога?

— Ако је по вољи, ја ћу извадити мој путни ножић? Он је са свим на форму кинжала, — проговори Коњурин.

— Та, разуме се, извадите га и метните, како ће се видети. Али, најглавније је — не спавајте!

— Од куда може бити ту сна? И кад бих хтео, не спава ми се.

Коњурин извади ножић, отвори га и стави крај себе. Дођоше на неку станицу. На платформи се опет указа онај црномањаста Талијан, с црвеном врвцом на шеширу и необријаном бравом.

— Ено га, ено га!... Има неколико станица што мотри на нас, врља испод прозора и загледа у купе... рече Глафира Семјоновна, показујући га. — И он има друга, који је врло страшан.

— Заиста, лик му је страшно богопротиван. Да трудна жена њушку његову усни, — свашта би било, — одговори Коњурин и показавши Талијану, кроз прозор, свој путнички ножић, дуго је време вртио га и титрао се њиме.

— Фуј! баш ме поједе то, што ми је револвер у багажу! уздише Николај Ивановић.

Остатак ноћи све троје провели су у седењу. Нико ме се није спавало.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ЖИВИ МРТВАЦ

— А. КРУГЛОВХ —

I

Лаганим корацима ушла је она у кабинет свога мужа, одевена у лаку, скупоцену хаљину са прорезом на грудима! А руменило се разливало по оном млечно белом врату и рукама, на којима меко звецкаше златна гривна са великим прстеновима. А бриљантски брош на грудима и дијамантска звезда у црној, густој коси допуњаваху њену лепоту.

Гордо носећи своју главу на плећима, смело су гледале ахатне очи испод великих и црних обрва, а лако полуотворена уста показиваху два реда белих, чистих зуба. Нос је био најлепши украс њеног овалног лица, чији је израз показивао у исти мах и гордост и доброту и разум.

Још из даљине осмехнула се на мужа свог, који је лежао на меканом chaise-longue-у са ногама, покривеним дебелим покривачем, и лицем, које је замишљено гледало у угао где камин гори. То још није био стар човек свега 38 година, а бледа лица. Да није отвореним очима бленуо у камин, могло би се помислити: е спава. На челу му се набрале боре, свакако од тужних мисли, које су га заузеле.

Она му приђе и пружи руку; смеле очи синуле у топлој и милошћу, што је придавало још веће лепоте њеном лепом лицу. У том тренутку она је личила на праву лепотицу од које се не може одвојити поглед.

И он, пољубивши пружену руку, не пуштајући је из своје, дуго је гледао на њу изразом безграничне љубави. Но у том изразу огледао се и неизразиво дубок бол.

— Како си добра, о како си добра, Надо! — проговори он једва славим гласом, и болни уздах полети му из груди.

Све лице јој се обли руменилом, као да је усклик мужев степњавао.

И ћутећи стајала је она пред њим немоћним, жалосним, она — млада, лепа, пуна живота и бајности, коју производи свежа лепота.

— Ти већ идеш, Надо? — проговори он непрестано држећи руку женину у својој руци.

— Да, Вољо, — одговори она, и звук њена гласа био је тако мелодичан. — Већ је десет сати!

— И више је: већ скоро четврт на једанаест, рече он лако бацивши поглед на часовник који стајаше на камину.

— Мили мој, прошапута она нежно, теби је досадно? а? Ја ћу још да останем ту с тобом.

Она седе на крај постеље и загрли мужа.

— Доспећу, није далеко, рече она, пољубивши га у чело.

— Немој да зацониш, Надо, рече он покренув се и опет принесе њену руку својим усницама.

— Нећу, мили мој, имам још кад..

— Поздрави Серафину Петровну и Макара Осиповића. Реци им, да сам душом и мишљу тамо код њих. Биће сад код њих весело, као и увек. Сећаш ли се Надо, када смо заједно ја и ти?...

У његовом гласу осећало се нешто што сузе мами.

Немој, Вољо, не сећај се, — опет ћеш се растужити...

— Ништа, голубице моја... А шта ми је друго и остало ако не успомене? Зашто и живети?

— Вољо, мили мој, шта ти је!

— Ето све што је лепо, остало је иза нас, а сад само твоја љубав, ти једна, и ако те не заслужујем.

— Вољо, за Бога!

— Не срди се друже! Ето лежах до тебе и мишљах: зар је могуће, зар можеш тако сву своју младост да проживиш са непомичним трупом? Ето, ти идеш...

— Вољо, ако ћеш, ја нећу ићи, остаћу? проговори она.

— Е, гле! Баш сад? Још треба само да те ја, живи мртвац, живу сахраним са собом!

— Ја остајем овде, мили мој! Веруј ми: мени је овде с тобом пријатније. Ах, Боже! Већ која је година, како ја овако идем на данашње вече, а тебе остављам самог. Ја се веселим, играм, а ти, ти?...

Њу обрхва кајање, дође јој на једанпут тако тешко и стидно, сама себи учини се ништавна, пуста! Веселити се, живети, када он лежи прикован за болесничку постељу, — он, који је тако безгранично љуби, коме се она клела вечном љубављу, обећавајући цео свој

живот, све силе њему једном само да посвети!.. Где су, где су те клетве? Где је љубав? Зар она не љуби њега више? О, то не може он да каже, зато, што само љубав према њему, даје јој таку силу у борби са собом! Да, она то појима и... и по томе смело гледа свима у очи, смело приступа своме мужу, без смутње, без прекора савести сусреће она његову милост, љубећи га.

Да, тако је! Но зар га она не заборавља? Она излази доста често, а он.. остаје сам! Ето и сад: она иде у шумно и весело друштво, иде да се весели; под утиском блеска, музике, она се опет одаје вихору живота, смеје се, игра, весели. Пријатно јој је да чује речи обожавања и хвале. А он, болестан, скрушен временом, као да би се сав избрисао из њена срца... да га заборави. Тако је бивало до сад не једанпут. А како је, како је њему кад остане сам са својим црним мислима и тешком бољом! Она ће весело дочекати нову годину, а ко ће њему среће да пожели? Среће! О, какав подсмех! С њим неће бити нико, који би му пружио руку у то време, кад и последњи сиромашак и просјак у свом дому и кругу дочекује Нову Годину! То је ужасно! А ово је већ друга година, како он проводи то вече у својој ужасној самоћи! Каква је то савест у ње? Зар је она тако бездушна, тако рђава?

И до дна душе би јој стидно од саме себе.

Међутим, пре пола сата, одевајући се и спремајући се, она је била тако срећна, гледала себе у огледалу, задовољна сањала о будућем веселу, мислила о том, какав ће утисак тамо да учини... А зашто, зашто све то? Зар јој је још потребно да је хвале, да јој се диве, да се допадне? За кога све то? Све то њу пријатно дражи, даје јој уживања. Боже мој, како је то рђаво! Не, ни за шта сад неће ићи, ни по што га неће самог оставити!

Све то, као муња сену јој кроз главу и са великим жаром, као да је искупила своје грехе, понови:

— Не, Вољо, ја нећу да идем. Ни за што на свету нећу отићи! Остајем с тобом, и ми ћемо по староме дочекати Нову Годину... сећаш ли се као онда... Ево, сад ћу одмах све да уредим.

Она хтеде да се подигне, али је он задржа за руку и тихо са нежношћу прозбори:

— Зашто мила моја, иди! Ја нећу то!

— Не, драги мој, не! Ти мислиш да ће ми бити тешко? А шта је тамо веселије?

Она је говорила искрено, и у тај пар ни сама не примећујући, глас јој је тако звучио, као да је издавао осећај покајања. Но срце болесниково појмило је тај звук, он је добро знао, да је то само уздах, и он ће проћи, а на место њега јавиће се бол сажаљења.

И он проговори меканим гласом, али са свим одлучно:

— Не, Надо, ја нећу да ти останеш овде! Због тога што сам ја болесан, не значи да и ти треба да седиш код куће! Ја сам се навикао... мени неће ни бити досадно. Гонтовљеви те тако воле. Ја те молим: мени ће пријатније бити ако идеш.

— Али, драги! Ти опет...

— А ја ћу рећи да ми се донесе вино... најбоље

ти сама уради то. И тад, кад дође поноћ ја ћу дочекати Нову Годину с тобом, с твојим портретом — поправи се он, указујући очима на слику, која је на столу стајала, поред постеље. — Ти нећеш бити са мном; али душом нећеш бити овде? Разумеш ли ме? Та, да, да... Надо?

У место одговора она се наже њему и пусти му на уснице дуг, благодаран пољубац, као да би и за опроштај молила.

Он настави:

— Ја знам, ти нећеш се сетити мене. Ја ћу погледати на твоју слику и осетићу то. Ти нећеш се насмењнути на ме својим погледом.

— Мили мој! Добри мој!

— У њеним очима заблесташе сузе.

— А сутра нећеш ми приповедати, како си се веселила: ја сам уверен, да ће тамо бити весело... За мене се не брине ја ћу мислити о теби, представљаћу себи како ти играш.

Часовник већ удари једанпут.

Она тешко погледа на њ и учини невољан покрет. Али, њој се опет учини стидно... „Не одржала!“ прекори она саму себе.

— Па, похитај... јер нећеш одоцнити, већ је пола једанаест! — рече муж и лако је повуче за руку.

Она му се наже. Он је пољуби у чело, у очи, у уста и пуштајући је из загрљаја, тихо прозбори.

— Збогом! Већ је време.

Но она се не покреташе. Она је испитивала тај осећај, тежак, болан, осећај који вас обузима онда, када се прашташе са болним човеком најинтимнијим, кога сте оставили у самоћи. Ваше место је поред њега, а ви идете... идете, јер вам се хоће весеља, друштва. Ви сте у праву, али, у исти мах, као и погрешили сте...

Она је хтела само што пре да се удали; да, хтело јој се — то је сад осећала јасно — но јој је било стидно, да ода то брзим одласком. Премишљала се. И опет је рекла:

— Вољо... ја остајем!

Али он одлучно рече, да он неће то. Она треба да иде!

Тада, уздахну целим грудима, прошапта: „Па, до виђења, мили мој!... Ја ћу се вратити скоро... немој само да ти је досадно!“ — брзо се подиже с постеље и изиђе из кабинета.

Код врата се обрну, своје мужу и ласкаво му климну главом.

Он је праћаше дугим, милим погледом, а болни уздах оте му се из груди..

II

Било му је тешко, што је отишла. Он је сам хтео да она иде и у тај пар као да је хтео да наиђе с њене стране противљење. Таква упорност обрадовала би га. Но он је осећао, да је она свом душом желела *тамо*, да јој је с њим досадно, ма да га је она уверавала о противном... Да је примио њен предлог, она би, нај-после и остала... Али зашто?... Она би се мучила целог вечера! Она је навикла да изађе... сваке недеље — у клуб, а два пут на недељу — у позориште, или код кога било од познатих... Ево, ово је већ трећа година, он

остаје на данашње вече сам, а она иде к Гонтонљевим... Она осећа увек неку неугодност, изражава жељу да остане, али он сам настаје — и она иде, као да се покорила његовим захтевима.

И прошле године и пређе њему је тренутом долазила мисао да је задржи... Али како онда тако и сад није то урадио... Он се сети, када је некада први пут дошло да дочека Нову Годину у овој постељи, лишен могућности да се на ногама држи... Они су дочекали нову годину тада заједно у овом кабинету. Она је седла овде, поред њега, куцајући се с њим. Он је и тада слао Гонтонљевим, али она није хтела да га оставља самог; она није могла ни да мисли о весељу, кад је он болестан! Само што се није расплакала, осетивши прекор његових речи. Све те мисли биле су овде с њим, и она се показала расположења. Њој је било добро, пријатно с њим, боље него *тамо* — самој! И њему тада дође тако мило у души, да је за тренут заборавио о свом неизлечивом недугу и подао се слатким надама.

Он се сети друге године. Исто тако су је звали Гонтонљевим, безусловно; она се покорила молби и отишла. Ну у гостима остала врло мало. Он још није ни заспао, кад се она вратила.

— Зашто тако брзо? сусрете је он.

— Мени је досадно без тебе... нисам могла да одржим и ето...

Није довршила, села је до мужа, загрлила га и нежно се привила лицем до њега. Дуго су се разговарали, пили шампањца... Већ је са свим свануло, кад су се растали.

Тако је било друге године његове болести. Треће године она је сама дала реч познаницима, да ће идућу Нову Годину код њих дочекати и отишла од куће доста рано, са доста рђаво скривеном жељу за весељем. Остала је у гостима доста дуго; он ју је узалуд чекао: вративши се доцкан, она је право отишла у своју собу не свративши у кабинет.

Зашто би је данас задржао? Као и пре три године она би и данас остала код њега? Не, не! Тешко је, али треба знати!

Али, шта знати? Зар јој он није мио и зар га она не љуби?

Он се згрози пред питањем, које је самом себи поставио.

Не, то не може бити! Она је довољно чиста, горда да би... — „Да би шта?“ — питаше некакав унутарњи глас: — „да би се изменила. Да, она то неће урадити, него ће га љубити? Не видиш ли, да си полу мртавац, можеш за свагда одржати њену приврженост? Она је пуна снаге, живота, хоће простора, воље, света, а шта јој јадниче ти можеш дати? Каква права имаш, да захтеваш, да се она преобрази у твоју матер, милосрдну сестру, одка-завши се свака живота, она би се жива саранила, изгубивши и младост и лепоту тебе ради?“

Но зар се она није њему клела да ће га вечно љубити, да ће сав живот њему посветити? И он се сети тог вечера, када је, после свих дугих напора и сумње, сазнао да га она воли... То је било једанпут у очи Нове Године, пре седам година... У кући њених родитеља сакупило се велико друштво. Била је ту младеж оба пола. Готово сви мушкарци су за њом гинули. Сам он био је

један од њених највећих обожавалица. Она му није одговарала правом узајамношћу, али тек, ипак, давала је знака, да јој се допада. Но тога вечера она га није ничим одликовала од осталих, и играла је с њим, шта више, мање, него са осталима... Њему је било врло тешко...

Но ево наступио је значајни тренутак. Сви су подигли чаше. Они тада случајно погледаше једно друго. Куцнув се с њим она тихо прозбори:

— Пијем у здравље испуњења ваших жеља.

И у њеном погледу огледало се нешто особито...

— Свих мојих жеља, свих — сем једне? — запита он исто тако тихо, дрхтавим гласом.

— Свих до једне — доста гласно слети јој с уста.

— Па ви знате моју највећу жељу? — узбуђено прозбори он бацивши на њу ватрен поглед.

Хтео је још нешто рећи, но глас га издаде, дисање му се гушило у грудима... Дође му да падне пред њене ноге, и да јој обаспе руке пољупцима... Али они не беху сами, а требало је очувати спокојство, да се не би издао речју или покретом. А он је и без тога био тако несрећан... Није узалуд, уплашена, оштрим погледом погледала по гостима, који су викали „ура“ куцајући се један с другим, и метла прст на уста, како би му напоменула, да их могу чути, приметити...

Она му је опет рекла:

— Пијем и за ту жељу!

После чега се још једаред куцнула с њим и испразнила чашу до дна.

Он се тако срећним тада осећао, да је у правом заносу провео остатак вечера. Да, то је био тако слабак напитање, од којег му је брујало у глави.

Па сад, ето, она му је — жена. Са како задовољним сновима о будућности, о дивној срећи увео је он њу у свој дом... Путовали су изван земље, па у Петроград, на Волгу, на Кавказ, у Крим и опет у Москву. О како сте брзо прошле ви дивне године луде среће! Све је било тако скоро, као јуче, а међутим изгледа, е је то све далеко... Учини му се све што је доживео није у ствари, није сјајна, златна страна из његова тешка живота, него сан, успомена на оно, што је он некада о другоме читао. Тако велика разлика између скоре прошлости и садашњости! Шта му је остало сад у животу? Само једна тужна успомена на прошлост! Али зашто прошлост? Зар није њена љубав неизмерна срећа? Но питање је: љуби ли га она? Да ли љуби као и пре? Да није постала хладнија?

И он гони даље ужасну мисао. Он верује... он хоће да верује. Она неће, она не може да лаже, она је довољно часна! Но она је доста млада, шапуће му нешто једовито: она је млада и жуди за животом, а не за тамничким мраком: „Младост има своје потребе“. То је била фраза његовог пријатеља Јелагина.

Он се стресе у својој постељи.

Јелагин? Да, да! И он поче да се досећа свих ствари, о којима доселе није ни мислио, на које није обраћао никакве пажње. Сећа се једног јесењег вечера. Она је седела тужна, замишљена; када је он замолио да што чита, она је одказала због умора и у њеном гласу било је некаквог раздражења. Из ненада уђе лакеј и пријави посету Јелагинову. Она се сва узбуди, очи јој засветлиле, и она похита са одговором:

— Молим, молим!

Потом, као да се повратила, проговори доста смућено:

— Задржаћу се с њим само једну минуту... не вреди отказати... он је тако пријатан... треба...

Она је проседела с њим више од два сата и када се вратила у кабинет, од малопређашње досаде није било ни трага остало.

— Какав је весељак тај Јелагин! рече она мужу и исприча му неколико анегдота, које јој је гост приповедао.

Он тада није придавао никаква значења такој промени... Он је то све објаснио тим, што је она била нерасположена и била рада оштроумном госту. Он се смејао заједно с њом смешним анегдотама, и, далеко од сваког подозрења, нежно је одговарао на њене милоште. Но сад му је јасно, да се онда варао. Под смехом, она је хтела да сакрије своју радост, а ласкањем да искупи грех и отклони подозрење...

После тога вечера, она три пута једно за другим није примила Јелагина. Зашто? Тада је говорила да јој је Јелагин досадан, доста пуст. И он је опет поверовао. Но она је и ту лагала. Она га није примила с тога, што се бојала...

На том месту ревнове мисли изненада прекиде долазак лакеја, који донесе бутелу рајског вина и чинију с воћем. Он принесе постељи асталчић и постави на њему донесено.

— Треба ли да останем, ја бих изишао? прозбори лакеј, испунив своју дужност.

Болник не запита: куда?

— Идите, рече тихо.

Лакеј се поклонил и пође. Код самих врата, он се саже и подиже неку артију. То не побеже од погледа господаревог.

— Иване, шта сте то подигли? изненада доста громко запита он.

— Некаква артија повлачи се овуда, одговори лакеј.

— Дајте је овамо!

Ни сам није могао да објасни по чему, кад му је лакеј поднео хартију, некако унутарње осећање говорило му је, да ће ту открити нешто врло важно. И осећање га није преварило: хартица је била одломак од писма Јелагинова. Он је рукопис одмах познао, чим му је лакеј пружио хартицу. Он још није ни почео да чита, а срце му се болно стегло и куцало, и крв му врела појури у главу.

— Идите, ја ћу то сам оставити... једва је могао прозборити.

Лакеј га погледа с чуђењем и, ћутећи се удали.

Он је листак држао у рукама и као да се бојао да прочита шта је на њему написано. Али то колебање није трајало дуже од једног минута. Он разви хартицу и погледа жедним очима на раскидане, недовршене редове. Из прве реченице разумео је, да је то одломак из Јелагинова писма његовој жени. Да, писмо!... Она га је згужвала и метла у џеп да би га после бацила. То је парче остало некако случајно, и она, вероватно с марамом, извукла је и њега из џепа. Али кад је добила она то писмо од њега? И шта је било у њему? Из пар-

чета он је разумео само то да Јелагин воле његову жену и да јој је раније говорио о својој љубави. Но она њему не одговара... још не одговара. То је јасно извео из реченице: „ви хоћете да останете непоколебљиво верни своме мужу? али ако...“ Даље је било испепано; а на другој страни је стајало: „лишити себе среће?...“

Он прочита артицу два пута, и рука му клонула паде на покривач. У глави му се мутило. Он је осећао тежак, ужасан бол у срцу. Сад већ више нема сумње! То, што је пре неколико минута могао само да нагађа, постало је факт. Она му није одговорила, јер — још није одговорила. Али она зна о љубави Јелагиновој; она слуша његова признања, добија писма од њега и... без сумње, — одговара му!

И, наједанпут, ужасна злоба обузе га из дубине душе. Он јој је тако безгранично веровао — држао је за тако чисту, истиниту, а она, она га преварила! Да, преварила! Она не одговара... али, шта то значи? Она се боји света... рђава гласа... Ну ако се она заборавља те му пише овака иста писма, то је онда јасно, да она њега воли, ма да хоће да сакрије то осећање... Да јој муж није болан, изнурен, неизлечив, свакако, она би другачије поступила... Није узалуд она у последње време постала тако раздражљива! А он јој смета! Шта, да је избави... он ће скренути с пута, да не смета новој срећи! Шта има себе да жали! Све је разорено — не вреди живети, нема се за шта живети!

Он се злобно насмеја тој мисли у души његовој: да, то је цивно!... Сад ће одмах да зазвони... заповедиће да му се донесе торба с пиштољима и... ха, ха, ха!... „Са Новом Гоудином! Са новом срећом!“... Нека је, нек се наслађава с њиме, само ако може!

Окрену главу и погледа на портрет.

Она, као да га је истинским живим очима гледала из оквира... И у простом, домаћем оделу она је била исто тако лепа и дивна. Цела фигура као да је дисала поноситошћу и отвореним благородством. Као да је протествовала против сваке лажи, против свака подозрења.

Он ју је силно волео. Она је над њим имала неограничен утицај. И по томе, тек што је погледао на њен портрет, њему се израз лица мењаше, биваше све мекши и светлији — а у срцу му пониче опет искрено, добро, нежно осећање.

Не, она је њему и сувише драгоцен! Он је не може из свог срца избрисати... нема снаге, да тако нечовечно с њом поступи! То би била ужасна освета, због које би она била у праву да га омрзне! Освета! Ну, зашто, зашто се светити над њом?... Зато зар, што она скрива у себи борбу са собом? О жалосни себичњаче! Зар те не штеди она? Зар се она ради твоје среће своје не одриче? Она има сва права на ту срећу, љубав. А ти јој не можеш ништа дати? И она би могла, другог заволевши, то теби право у очи да каже! Она не би лагала. Али зар би теби било лакше? Зар она то тебе ради не скрива? И шта скрива: не промену, него своје осећање према другој угушујући га, одричући се живота и његових радости! И ти... ти... смеш...

„Ама и ја њу волим, љубим!“ — узвикну он.

Волиш? љубиш? А зар није љубав брига о ономе кога волиш, брига о његовој срећи? Па нека буде срећна! А теби... О којој срећи можеш ти сад још да сањаш? А зар њу гледати, осећати је око и поред себе, волети је — зар то није срећа? Ако волиш и љубиш, ти живи њеном радошћу, буди срећан у њеној срећи, а не буди јој препрека! Или, да те са свим остави? Да ли ти је лако, лишити је се?

— О, не, никада! узвикну он.

Обрхван нежним и тешким осећајима, он се подиже на лакту, дохвати са стола њену слику и принесе је устима.

— Мила моја, благо моје! шапуташе он. — Ти си доста страдала! Опрости ми! Ја нећу да сам твој тамничар... За све ти хвала, што си ми дала... Вечито ћу ти бити благодаран за оне дивне, блажене дане, који се никада неће повратити; но које никад не могу заборавити! Ја сам мртав човек, а ти — бујан живот! Живи, радуј се и љуби онога, кога твоје срце изабере... Не треба скривати... Ја ћу пренети... Нека остане по пређашњем само милошта, осмехуј се и даље на мене својим чудним, милим осмехом, не зови ме својим мучитељем ни у души својој, ни у мислима не називај ме тако! Ја сам — твој пријатељ! Чујеш ли, пријатељ! Ја ћу твојом срећом живети и то је... за мене... доста!

У тај пар удараше часовник. Стара година издану, а у свет коракну нова, доносећи људима нове среће и радости.

А он, држећи мили портрет у рукама, и разговарајући се с њом, с оном, која се у тај пар весело смеје у кругу својих познаника, — није ни слушао ударе часовника, и са свим је заборавио долазак новог госта на свет, долазак Нове Године. Нежном љубављу гледао је на миле црте, а из очију, једна за другом, котрљале се крупне сузе и падале на стакло од слике. Портрет му задрхта у бледим и slabим рукама. Нешто, изненада, раздираше груди усамљеног страдалника, он клону и паде у постељу, притаскујући слику — и ужасни, неуздржљиви јавк наруши мртву тишину мрачног кабинета...

Читаоцима

Молимо читаоце нашег листа да одмах пошаљу дугујућу претплату за прошлу годину. Исто тако нека пошаљу претплату и за овај месец. Претплату треба слати: Штампарији Павловића и Стојановића. — Београд.

Садржај: „Анђео“ (песма) — „Дете“ — „Нема људи“ — (песма) — „Где поморанџе зру“ (наставак) — „Живи мртваци“ — „Читаоцима“.

Власници: Ст. М. Веселиновић и Павловић и Стојановић Штамп. Павловић и Стојановић дубров. ул. бр. 9. — Уредн. Ј. М. Веселиновић